

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomtató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egyszévre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (József Kir. herceg-utca 54. sz.) intézendők.

Krisztus.

Mikor a szívünket keserűség árja
Fájó hullámmal zúgva általjárja,
Mikor a fájdalom szívünket áthatja:
Feltűnik előttünk a Krisztus alakja.

Mikor a bánalmat nehéz elviselni,
Mikor szívsebünket nem gyógyítja semmi,
Mikor ránk zúdúl az ellenség haragja:
Feltűnik előttünk a Krisztus alakja.

Mikor a barátság szétszakadó lánca
Sebet üt szívünkön s lelkünket megrázza,
Mikor a jóbarát magát megtagadja:
Feltűnik előttünk a Krisztus alakja.

S mikor csordultig van a keserű pohár,
Mikor a szívünket minden elhagyta már...
Mikor senki sincsen, a ki még szeressen:
Feltűnik a Krisztus a véres kereszten.

Óh há nézem azt a vérező keresztet:
Elcsüggedő lelkem erős lesz, nem reszket,
Szenvedés tengerén vágyom közelébe...
Hivogat a Krisztus átszellemült képe.

Nem fáj a bánalom... semmitől se' félek...
Rózsaszínű fátylát látom a reménynek,
Bizom az Istenben, bizom Szent Fiában.
Kisérthet a kétség... hasztalan, hiában!

Debrecen, 1905. október 4.

Csapó Ödön
hittanhallgató.

János ev. 3. 16.

Az 1848 : XX. t.-c. végrehajtása és a magyar protestáns egyház.*

Irta : *Dr. Vajna Géza.*

I.

Magyar protestáns egyházunk történetében nevezetes esemény az ev. ref. zsinatnak f. évi ápril. 3-án tartott XXVII. ülése, amelyben az 1848 : XX. t.-c. végrehajtása tárgyaltatott. Ez ülés fontossága nem annak eredményeiben rejlik, — hiszen a kérdés megoldása elhalasztatott. — aminthogy a magyar állam és a hazai egyházak e közös, évtizedek óta vajudó problémája könnyen, egy csapással meg sem oldható. De fontos és messzire kiható egyházi törvényhozó testületünk ez ülése az ott elhangzott vélemények, fejtegetések, nyilatkozatok tekintetében. Nagyon megérdemli a kérdés, amelyről szó van, hogy kiemeljük egyházi és társadalmi életünk többi témái közül, hogy ép a jelen, reformokkal terhes időkben ráirányítsuk egyházunk és társa-

* Ezt a közleményt a következő levél kíséretében kaptuk: Nagytiszteletű szerkesztő ur! Nagyon kérem, szíveskedjek ezt a mellékelt cikket a Debr. Prot. Lap számára közlés végett elfogadni. Egy fiatal jogász ember írta az én felelősemre, akivel mindenben egyetertek az 1848 : XX-at illetőleg. Sajátságos fordulata, — mondhatnám Pál fordulása — az a mai prot. közvéleménynek, hogy taktikai okokból ellene mond a kath. egyházi javak államosításának, holott még nem oly régen (1871.) a tiszántúli egyházkerület hivatalosan hangoztatta azt a Révész Imre által fogalmazott nyilatkozatában. Hja! más idők más emberek! Ez a cikk nyomosan szól jogi szempontból a kérdéshez. Tisztelő hiva *Eiki Ádóly* esperes.

dalmunk összes illetékes köreinek és tényezőinek figyelmét, annál is inkább, mert sokkal közelebb van az az idő, amelyben e kérdés megoldása várható, és sokkal közelebb fekszenek a módok, a melyek által ez lehetséges, mint azt a legtöbben hiszik.

A 48 : XX. t.-c. 2. §-a minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve a „*tökéletes egyenlőség és viszonyosság*“ elvét mondja ki.

A 3. §. pedig azt, hogy : „*Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek.*“

E törvény 3. §-ának rendelkezése, mai napig végrehajtva nincs, bár azt sürgetni legelső sorban a hazai protestantizmus soha meg nem szűnt; és hogy e téren oly kevés eredményt értünk el, annak egyik főokát épen a saját tulajdonos loyálisunkban, puhaságunkban kereshetjük.

Tisztában vagyunk azzal, hogy e törv. szakasz végrehajtása úgy törvény hozásunkra, mint kormányunkra óriási feladatot jelent. Oly reformokról van szó, amelyeknek megvalósítása állami és társadalmi életünkben nevezetes átalakulást jelentene. A pénzügyi kérdés mögött a legellentétesebb, nyílt és titkos, köz- és magánérdekek vonulnak meg. Sőt a kérdés megoldásának épen az a legfőbb akadálya, hogy egyes befolyásos tényezők részéről ezek a *nem* pénz-

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Földváry László vác-hartyáni lelkésztől.

(Folytatás.)

IV.

Hagara Pál, Ugocea vármegye vice-ispánja az Ordinarius aut substitutus szolgabírák egyikének, és az esküdtek másikának salutem et amicitiam.

Nt. Petérffy Miklós ur, mint az elől nevezett Tt. Ns. vármegye fiskálisa jelentést tett nálam, hogy Bárczay Krisztina urnő, Tts. Ujhelyi József uram házastársa (lakik Tisza-Ujhely községben Ugocea vármegyében) vegyes házasságból, t. i. néhai Bárczay Ferencz helv. Conf. atyától, és jelenleg is életben levő s Szathmár vármegyében Gacsály községében lakó Fráter Drusiánna rom. katolikus vallásu anyától származva, dacára Ó Felségének az Apostásia bünébe keveredettek és eszükre térni nem akarókat illetőleg ismételve kiadott kegyelmes rendeletének, megutálván említett édes anyja aszszonynak igaz és orthodoxa reliigióját, a helv. Confessiót fogadja el és követi, s ekképen az igaz hittől elszakadva apostasia bünébe esett, a mit ugyanazon fiskális — ha és mikor szükséges leend — ex asse remonsirálni bir.

Mint hogy pedig Ó császári királyi Fenségének a Helytartótanács utján 1756. aug. 30-án kiadott rendeletének 3-ik pontja szerint az kegyelmes akaratja és intentiója az oly gyermekekre nézve, a melyek vegyes házasságból származtak s az a katolikus vallásban neveltetnek vagy neveltettek, hogy az ilyenek az 1749-ben kiadott Resoluitionak megfelelőleg az uralkodó vallásban neveltessenek, s respective arra visszatéríttessenek : tehát erre ügyelni úgy a megyei hatóságoknak mint az egyháziaknak szigorú kötelességük. Továbbá ezen és hasonló apostásia bünébe keveredettek (előzőleg ő a sedriára cíttálatva s ügyük sommásan ellátatva, ugyanazon 1749. évi idevágó resolutio 5-ik pontja kemény büntetést diktál.

Annálfogva barátságokat sürgősen megkeresem és intem, hogy nevezett Bárczay Krisztina urnőt az említett apostásia büne miatt a maga rendje és módja szerint ezen Tts. vármegyének folyó évi február 13-dikén Nagy-Szóllósön tartandó Sedriájára meghívják és megidézzék ; tudtára adván egyszersmind azon urnőnek, hogy a kitűzött helyen és időben akár jelenik meg, akár nem : a sedria azt fogja tenni dolgában, a mit a törvény és igazság diktál. Kelt Forgolányon 1758. jan. 17. Hagara Pál vice-Ispán.

V.

Infrascripti I. Comitatus Szathmáriensis ord. Judlium et Jurassor recognoscimus tenore praesen-

ügyi szempontok nyomulnak előtérbe, s irányítják a küzdelmet.

Igen, a küzdelmet. Mert küzdelem folyik. Évtizedek óta. És téved az, aki ez állítással szemben azt kérdené, hol, kik közt, mily fegyverekkel?

A 48-iki törvényhozás alkotásai a szabadság és egyenlőség diadalmas eszméinek a szülöttjei. Egy oly korszak örökké becses emlékei, amely idealizmusában, fönségében magasan áll jelenünk fölött. Az akkori törvényhozás elveket vitt győzelemre, az utódokra hagyva és bizva a megkezdett munka véghezvitelét, betelevezését.

A szabadság és egyenlőség elvét mondja ki a 48: XX. t.-c. a hitbéli meggyőződés külső nyilvánításában, s az elvet részletesen megvalósítja az 1895 XLIII. t.-c. De, ugyanez a törv. cikk a vallási élet és oktatás ügyeit állami ügyeknek jelenti ki, s ez alapon rendeli el, hogy azok szükségéi „közálladalmi költségek által fedeztessenek.”

A törvény rendelkezése világos és határozott. Azt vitatni, megváltoztatni nem kísérelte meg senki. Végrehajtása ellen nem foglalt állást senki. Mi az oka tehát a végrehajtás késedelmének?

Az imént küzdelemről szólottunk. Hol folyt, kik közt a harc? Kérdjük így: kiknek érdeke egyezett a törv. végrehajtásával, kikre származott abból hátrány? Ime, előttünk a harctér és a küzdő felek. Egyik táborban az összes val-

lásfelekezetek, amelyek anyagi fentartásukról önmaguk, önerejükben gondoskodnak, zászlójukon az „1848: XX.” A másik tábor azoké, akik állami életünk kezdete óta kiváltságos helyzetben, kedvezmények között, *állami, nemzeti* vagyonyból fedezik szükségleteiket.

Hol folyt a harc s mily eszközökkel? Az elryomatás, a politikai újra ébredés korszakában pihent a kar, hallgattak az ajkak. Az önerejükre utalt vallásfelekezetek törvényes követelésükkel a háttérbe húzódtak, teret engedve a közérdek számos, fontos kérdésének.

Minket, protestánsokat érintett a törvény végrehajtása legközelebről. Minekünk volt leg-sürgősebb érdekünk. De a magyar protestáns egyház, talán a multak sok szenvedése, megpróbáltatása következtében, talán a nemzet nagy érdekei iránt való hagyományos érzékének befolyása alatt, soha se volt türelmetlen. Várt, remélt, s ha törvényes jogát emlegette is, azt mindig a szerény, jámbor óhajítás hangján tette. De azért folyt a harc. Titokban, a lelkek mélyén. Azoknak lelkében, akik közvetlen közelről észlelheték a protestáns egyházak anyagi terheinek növekvését, erőinek gyöngülését, s az ezek nyomában közelgő számtalan veszélyt. Azoknak lelkében, akik az egyház egyre szaporodó gondjaival szemben tehetetlenül állottak, várakozón, reménykedve tekintettek az állam mindenható jóakarata felé. Nem szabad lenéz-

tium: quod nos penes Commissionem Spectabilis ac Generosi Dni Ladislai Beeski de T. Szántó, qua ptefati I. Cottus hujus Szathmáriensis sub Vice-Comitis, pro parte et ad requisitionem Perillustris Dominae Christianae Bárczay, Conthoralis Perillustris ac Generosi Dni Josephi Ujhelyi de eadem secundum nobis exhibita De Eo Utri puncta peregrinum sequentem Collateralem Inquisitionem termino, die, locoque infradatarum.

Utrum de eo?

1o. Tudja-e a tanu, hogy Tts. Nzts. Bárczay Krisztina asszony, Tts. Nzts. Ujhelyi József uram házastársa, soha romano Catholica hitben nem neveltetett, és hogy azt mind ez ideig is nem vallotta?

2o. Tudja-e azt is a tanu, hány esztendeje mióta a férjhez menés által szülői tutorsága alól kiment?

1-mus Testis: Generosus Dnus Senior Franciscus Egri, annorum circiter 68.

2-dus Testis: Gen. Dnus Sigismundus Lörey, ann. circiter 54.

3-ius Testis: Nobilis Gacaiorum Joannes Pap, ann. circiter 56.

4-tus Testis: Barbara Gyulai, relicta Grosi Dni Georgii Makranczay. Ann. circiter 58.

Hi omnes citati, adjurati, unanimiliter fatentur: ad 1-mum: Tudgyák bizonyosan, hogy Tts. Nzts. Bárczay Krisztina asszony, Tts. Nzts. és vitézlő Uj-

helyi József uram házastársa soha rom. cath. hitben nem neveltetett, nem is vallotta soha azon hitet, még emlékezet sem volt róla sem édes apja néhai Tts. Bárczay Ferencz uram idejében, sem azóta az asszony édes anyja Tts. Frater Drusiánna özvegységében. Ad 2-dum. Mintegy 17 vagy 18 esztendeje, a mióta Tts. Nzts. Vitézlő Ujhelyi József uram, Tts. Nzts. Bárczay Krisztina asszonyt házastársul elvette s azóta édes atyja, s anyja tutorsága alatt nem volt Tts. Nzts. Bárczay Kristina asszony.

Super quo praeviae modo per nos peracta Collateralis inquisitionis Serie praesentes literas nostrae propriis manuum nostrarum subscriptionibus munitas, usualiumque sigillorum nostrorum munimine roboratas extradidimus Testimonialis in Oppido Nagy-Peleske die 14-a aprilis 1758. ord. Judlium Georgius Bescy Jurassor Ladislaus Szodray. (Pecsétek.)

VI.

Császári kir. apostoli Felség!

Ugocsa vármegye Magistratusa minő fundamentumon idézett törvénybe: Felséged az itt A. B. C. D. E. alatt esatolt 5-szörös evocatorialis levelekből átlátni méltóztatik. Egyszersmind a fiskális vádlevelelének Contextusából első tekintetre megismerhető, hogy a vád merő gyanusításon és föltevésen fundál-tatik, a mi Felségednek 1749-ben megjelent kegyelmes resolútiója szerint alig elégséges arra, hogy va-

nünk protestáns egyházaink vezetőinek, lelkészeink és oktatóink önmegtagadását sem, s tisztelettel, nagyrabecsüléssel kell meghajolnunk ama testület előtt, amelyet nemes hivatásának teljesítése közben nem csüggesztett, nem keserített el az a tudat, hogy szükölködve, sokszor nélkülözések mellett kénytelen teljesíteni azt a kulturális missiót, amelyet más egyházak tisztjei bőséges, fejedelmi javadalmazás mellett teljesítenek.

És a másik tábor? Küzdött az is saját érdekei mellett, amelyek ellenkeztek a törvény végrehajtásával. Hogy miért? Meglátjuk később. Titkosan folyt a harc, a láthatatlan kezek ezer eszközével, a múltból öröklött fegyverek kiismerhetetlen tömegével. Mellettünk nem állott más, csak a törvény és az igazság. Amazok mellett a hatalom, a befolyás, a tekintély, a vagyon és így a törvény, hiszen még mindig áll: akinél az erő, annál a jog.

A protestáns egyház, bár szerényen, folyton sürgette a 48 : XX. t.-c. végrehajtását. Kormányaink ígérték, de az ügy megoldásának nehézségeire, politikai és gazdasági akadályaira hivatkozva, egyre hallgatták. A követelő hangok csitítására megszületett a protestáns iskolák állami segélyezése. Majd az 1898. XIV. és 1893. XXVI. t.-c. a lelkési és tanítói fizetések kiegészítéséről. Mindezek az intézkedések azonban csak olyan alamiznaszerű, subsidiarius jellegűek

voltak, s távolról se feleltek meg a 48 : XX törvény rendelkezésének.

Nem tartozik feladatunk körébe ezuttal egyházaink kebelében e törvényes jogunk érvényesítésére irányuló mozgalmak történetét ismertetni. Egyenesen rátekintünk a kérdés jelen állására.

Az ügy az ág. ev. testvér-egyházzal együttesen kiküldött közös bizottság jelentése szerint (l. a f. évi zsinat XXVII. ülésének jkvét) az államkormányval folytatott tárgyalások stádiumában van. Ugy a kormánynak legutóbbi leirata, mint a közös bizottság válassza a konventi és zsinati jkvekben közölve lévén, azokat ismertetni szükségtelen. Ezekből kitűnik, hogy 1. a kormánya 48 : XX. t.-c. 3. §-nak rendelkezését az állami költségvetés keretébe évről-évre fölveendő segélyezés alakjában szándékozik megvalósítani. 2. Ezzel szemben a bizottság önálló törvényalkotását sürgeti, 3. és hogy e törvény javaslathoz szükséges részletes adatok a kormány elé terjesztettek.

Mind a kormány leiratából, mind a bizottsági jelentésekből kitűnik legfőképpen az, hogy a kérdés megoldása egyáltalán *nem a nemzet és nem a magyar protestantizmus érdekeinek* szemmel tartásával, megegyeztetésével szándékolatik.

Sulyos állítás, de igazolni fogjuk.

A kormány és a részünkről kiküldött közös bizottság álláspontját fennebb röviden ismertet-

laki apostasia bűnével vádoltassék és fiskalis actióba vonassék, a mint az nyilván van a legkegyelmesebb explanatorium mandatum ezen passusából is: „azok a kik egyes házasságból származva a szülők egyik vagy másik vallását követik, apostatáknak nem nevezhetők, mivel az apostasia mindenkor fölteszi annak a vallásnak elhagyását, a melyet valaki már tanult és követett.” En pedig a rom. katolika vallásban, melynek édes anyám hive volt, soha nem neveltetem, mint az F. alatt mellékelt inquisitionalis levél bizonyítja, s mégis törvénybe lettem idézve és csak nagy nehezen nyerhettem meg ügyem eldöntésének a jövő Sedriára elhalsztását.

Annálfogva az ellenem kezdett processust egyenesen beszünttetni, s a fiscust az ellenem indított kereget folytatásától eltiltani kegyelmesen méltóztassék. Alázatos és holtig hűséges alattvalója és szolgálója Bárczay Christina, Ujhelyi József házastársa.

VII.

Császári kir. apostoli Felség!

Két más — már egy évvel ezelőtt apostasia miatt elítélt s azzal fogva Munkácsen börtönben rablánccon tartott nemes asszonyon kívül, közelebb én is ugyanazon vétségben Beregvármegye által elmarasztalva s vásra verve undok börtönben szenvedni kényszerítettem. Az apostasia bűnét nem tagadhatom, a melyre a legnagyobb nyomoruság vitt;

mert férjem a birodalom oltalmazására a katonaságnál hosszabb ideig maradván, midőn nem tudtam, hova nyujtsam segélyért kezemet, életemet pedig gyermekeimért fentartani tartozván: a helv. hitről a katolikusra tértem; s majd pedig, midőn ebben megnyogodni nem tudtam, utóbb ismét visszatértem az előbbire. Bizonyos dolog hogy nagyot hibáztam, de hánykódó lelkiismeretem nem hagyott nyugtot, s a nagyon hibás cselekedetnek végrehajtását a törvénynek vagy kir. resolúciónak nem ismerése könyűvé tette.

Az emberi sors és gyarlóság tudva van Felséged előtt, de kegyelmessége — melyet mindenek bámulva csodálnak — sem fogyatkozott még meg. Annál fogva ehez folyamodom, esedezve kérvén Felségedet, méltóztassék sorsomon könyörülni, s a nekem tulajdonított bünt, hogy nyugodt lélekkel élhessek, kegyelmesen megbocsátva, szabadságomat visszaadni. Vagy ha ezt mindjárt meg nem nyerhettem is, tehát addig, mig Felséged kegyelme felém fordul (mivel nemes személyt rabláncra verni az apostasia tárgyában kiadott kegyelmes resolúció rendelkezésének ellenére van) azt a kemény zár alá vetést, mely szerint rokonaimmel sőt még férjemmel való conversatiotól is elvagyok tiltva, kegyesen enyhíteni méltóztassék. Alázatos és holtig hűséges szolgálója Szilágyi Zsuzsánna, nemes Ilsovai György házastársa.

(Folyt. köv.)

vén, első sorban az említett zsinati ülésen elhangzott beszédekkel kell foglalkoznunk, amelyek alkalmasak arra, hogy nagy tömegek felfogását, állásfoglalását irányítsák.

Ezek közt legfontosabb a dr. Nagy Dezső zsinati tag, előkelő jogász hozzászólása a kérdéshez, aki az alkotmányügyi bizottság ama javaslatával szemben, hogy az 1848 : XX. t.-c. végrehajtása a történelmi alap figyelembe vételével, a katolikus egyház birtokában levő *nemzeti* vagyon bevonásával, felhasználásával történjék, a kérdés jogi elemeinek boncolgatása közben, érveléseivel olyan elveket, olyan meggyőződést igyekezett érvényre juttatni, amelyek ellenkeznek az egész protestáns világ fölfogásával, s a mely beszédével dr. Nagy Dezső nem a magyar protestantizmusnak, hanem a *katholikus klérusnak* tett szolgálatot.

Nem kételkedünk a dr. Nagy Dezső jóhiszeműségében, jó szándékában. Hisszük, hogy felszólalásával használni akart az ügynek, s érveléseit, jogi fejtegetéseit, amelyekkel egyáltalában nem értünk egyet, pusztán téves felfogáson alapulóknak tekintjük. De mert az általa publikált elvet a protestantizmus érdekeire veszélyesnek tartjuk, és mert úgy tapasztaltuk, hogy nézeteit sokan helyeselték, magukévá tették és mert okunk van attól tartani, hogy veszedelmes nézeteit a protestantizmus ellenségei fegyverül használhatják ellenünk, kötelességünk felszólalására reflektálni, téves érveit megdönteni.

Az 1848 : XX. t.-c. 3. §. végrehajtása két kérdést foglal magában : pénzügyit és egyházpolitikait. Külön, önálló jellege van e két kérdésnek s mégis szoros összefüggésben áll a kettő egymással. Meglátjuk, hogyan ?

Akik a kérdéssel felületesen szoktak foglalkozni, azok szerint mindegy s a protestantizmusra közönyös, honnan veszi az állam a protestáns egyházak terheinek átvállalásához szükséges anyagi fedezetet. Ezek az államot egyszerűen adósnak nézik, akinek kötelessége a fizetés. Nem akarunk e helyen az állam és állampolgárok közti viszonyról foglalkozni, nem akarjuk az államnak tagjaival, az azt alkotó nemzettel való egységét fejtegetni. Sokkal egyszerűbb, reálisabb adatokkal fogjuk igazolni, hogy mennyire nem mindegy úgy a nemzet összességére, mint az egyesekre, hogy honnan veszi az állam a pénzt a 48 : XX. t.-c. végrehajtásához.

Mindenik protestáns egyházközségünknek van valamelyes törzsvagyona. Első sorban annak jövedelme szolgál a egyházi és oktatási szükségletek fedezésére. A hiányzó részt a hivek adózája szolgáltatja.

Föltesszük, hogy vitán fölül áll, hogy az állam kötelessége csak az egyes egyházközségek, illetve az egyetemes egyház törzsvagyonát meghaladó szükségletek fedezésére terjed. Mert vagy az államra hárítunk minden terhet, s akkor ez — persze törvényhozás útján — rendelkezik vagyonunkkal, vagy elfogadjuk az előbbi módot.

Már most, ha az állam veszi át a hivek adózási terhét, kérdés, honnan veszi hozzá a pénzt.

Az állam a nemzet. Az állam vagyona a nemzet vagyona. Az állam terhei a nemzet terhei. Vagyis : az állam megint csak a nemzet vagyonából merít.

Ez esetben tehát az állam újból csak a hiveket, mint *állampolgárokat* lesz kénytelen adóval terhelni. Azt, mint naivitást, fölösleges is előhozni, hogy az államnak lehetnek heverő tőkái. Sajnos, államadósságaink csak nőnek, azoknak csak kamatai óriási terheket róhatnak a nemzetre.

A dolog tehát úgy áll, hogy most már a hivek *más minőségben* fizetik az adót. És nem tudnók megmondani többet fizetnének-e így, vagy kevesebbet, mint azelőtt. Vannak egyházközségek, amelyeknél a hiveket semmi adózás nem terheli, az egyházi vagyon teljesen elégséges lévén a kiadások fedezésére. Ezekre tehát új terhet róna az új állapot behozása. De lehetnek, s kiállíthatja, hogy a jövőben nem alakulhatnak, oly vallás felekezetek, amelyeknek semmi vagyonuk sincs. Ezek szükségét is az állam hordozza, s így ezek a terhek is az összes polgárokra nehezülnek. Aztán meg egyre sürgősebbé válik az egyházi tisztviselők, papok és tanítók javadalmazásának emelése. Ennek terhe is a polgárok összeségére hárul.

A különbség tehát csak az, hogy az eddig külön-külön, más és más mértékben hordozott teher az összesség között, a rendes adózási elvek alapján oszlik meg.

Mi az érdekek tehát úgy az egyes egyházközségeknek, mint a polgárok összességének ? Az, hogy oly állami vagyont fedezzenek föl, amely más állami célra lefoglalva nincs, s amelynek jövedelme a polgárokra nehezülő adóterhet csökkentheti.

Ilyen állami, nemzeti vagyon pedig — *van!*

Nem új annak hangoztatása, hogy a magyarországi katolikus egyház birtokában levő vagyon nagy része *nemzeti, állami* vagyon, s így azzal rendelkezni a nemzet jogosítva és hivatva van. E kérdés napjainkban meglehetősen tisztázva van, s így azt egész nyíltan tárgyal-

hatjuk, anélkül, hogy ezáltal bárkit is bántanánk, megsértenénk.

Legkevésbé irányul pedig e kérdés fejtegetése a katolikus egyház egyeteme ellen. Hiszen az egyházi főtisztviselők kezén levő vagyon hasznát nem a hívek, vagy azok egyeteme élvezik, abból rájuk előny nem származik, s a 48 : XX. t.-c. végrehajtása az összes vallásfelekezeteket egyformán érdekli, ha t. i. a törvényben kimondott „egyenlőség és viszonyosság“ nem marad üres frázis.

A katolikus egyház birtokában, helyesebben a főpapok és főtestületek kezén levő vagyon jogi természeté régóta vitás. Igen természetes, hogy a katolikus főpapság magán érdekében áll annak a felfogásnak terjesztése, hogy ahoz a vagyonhoz az egyháznak föltétlen *magánjogi* igénye van. Vagyis, hogy afölött rendelkezni senki másnak joga nincs, lévén az egyház a *tulajdonos*.

Nem csoda tehát, ha megdöbbenett sokakat a dr. Nagy Dezső felszólalásának erre vonatkozó része. Nem lehattunk elkészülve protestáns vezérférfiu ajkairól hallani a legsötétebb klerikalizmus önző érveit.

Nagy Dezső a katolikus egyház *vagyonát* — így, minden megkülönböztetés nélkül — egyszerűen testületi vagyonnak tekinti. Az egyház testület, közte és vagyona között *magánjogi* kapcsolat van. A vagyon a testület céljait szolgálja. Afölött a testület rendelkezik. A testület pedig, mint jogi személy, nem az egyes tagok által, hanem tagjainak összességében él, létezik. Következésképpen a tagjaiban történő változás, csere a testületet nem érinti, s így a hozzá tartozó vagyont sem. Az egyháztagnak változhatnak, kiléphetnek, beléphetnek, a vagyon mindig az egyházé, mint *testületé* marad, ahoz a tagoknak *magánjogi* igényük nincs. Mert ha a tagoknak joguk lenne a testületi vagyon részeihez, így a protestáns egyház kebeléből kiváló baptisták, nazarénusok is részt követelhetnének, kielégítést igényelhetnének a közös vagyonból.

Ez a Nagy Dezső felfogása.

Olyan tévedés, amely ellen az egész protestantizmusnak tiltakoznia kell.

Amint a testületről és vagyonáról mond, igen helyes és igaz. Nagy tévedés azonban a katolikus egyház birtokában levő vagyont *testületi* vagyonnak minősíteni, s arra a *magánjog* elveit alkalmazni.

Nagy Dezső tévedése ott kezdődik, hogy ő egyszerűen „egyházi vagyonról“ beszél. A r. és g. kath. egyháznak, mint egyetemes egyháznak vagyona nincs. Mint ilyen, törvényeink szerint jogi személy, tehát testület sem lehet, s így

vagyona nincs. Vagyona van az egyházközségnek, az egyházmegyének, püspökségnek, káptalannak stb., tehát mindig egy magánjogilag is megjelölhető, pontosan körvonalozott, szervezett jogi személynek. Törvényeink, ahol egyházi vagyonról szólnak, mindig az egyes egyházi testületek vagyonát értik alatta. Királyaink, főuraink alapítványai és adományai mindig egyénileg megnevezett egyházak javára történtek vagy egy közelebről megjelölt egyházi vagy kegyes célt szolgáltak.

Az egyházi testületek birtokában levő vagyon nem egységes természetű, meg kell különböztetnünk az egyházközségek vagyonát és a fő egyházi javadalmakat. Előbbiek rendszerint a hívek összeségének vagyonából vagy egyes alapítóktól vették eredetüket, ezekhez tehát az illető egyházközségnek feltétlen tulajdonjoga van.

A fő egyházi javadalmakat alkotó vagyon két féle természetű és eredetű javakból áll, u. m. a magánosok adományozta és a királyok által alapított vagyonból. A magánosok alapítványa az alapítók rendelkezése szerint bírálható el, úgy a használat mint a tulajdonjog tekintetében. Ezek tehát legtöbbször magánjogilag is az egyházi testület tulajdonai. A királyi alapítások ellenben önálló jogi természettel bírnak, azok tulajdona az egyházi javadalmat vagy a birtokló testületet nem illeti. A tulajdonos a nemzet, amelynek vagyonából származott, elkülönített, s így az államé az azok fölötti rendelkezés joga is.

Ez a vagyon az, amely rendeltetésénél fogva eddig is azt a célt szolgálta, a melyért a 48. XX. t.-c. alkotott. De mert a történelmi események folytán ez e vagyon most a nemzet egy részének, valósággal pedig egy kis csoportjának javára szolgál; a törvény végre hajtásánál első sorban veendő igénybe a vallási és kulturális terhek fedezésére.

Nincs igaza tehát Nagy Dezsőnek, mikor zsinati beszédében így szól: „ne bolygassunk mi egy kétes, felesleges jogalapot akkor, mikor ugyanezen jogalap visszafordítva saját existenciánkat a jövőben veszélyezteti.“ S nincs igaza, amikor sajátságos analogiával az 1848 : XX. t.-cikket „jogerős birói ítélet“-nek mondja, amely egyszerűen végrehajtásra vár;“ s nincs igaza, midőn az alkotmányügyi bizottság javaslatára célozva, így szól: „sajátságos dolognak tartom azt, hogy akkor, mikor nekem egy teljesen liquid jogalapom van, akkor én nem elégszem meg ezen liquid jogalappal, hanem bolygatok egy dolgot, mely felett az akták már régen le vannak zárva.“ „Az 1848 : XX. t.-c. a protestánsok

igényei felett legalább a jogi igények tekintetében teljesen lezárta az aktákat."

Fenntebb kifejtettük, miért nem közönyös ránk nézve, miként hajtja végre a törvényhozás a 48: XX. t.-c. rendelkezését. És ha nem törődünk vele, mint vallás felekezet, kötelességünk beleavatkozni a kérdésbe mint a nemzet testének egy fontos tagja; kötelességünk a multban teljesített alkotmány és nemzet védő hivatásunk folytatásaként ügyelni arra, mily célok szolgálatára vonatik el s fordíttaik a nemzet vagyonából rendelt vagyon.

A magyar protestantizmus mindkét alapon jogosult és hivatott arra, hogy e kérdés tisztázását, megoldását kezébe vegye. Annál inkább mert nem áll magában. Nem felekezeti, haszonleső szempontok vezérelnek. Álláspontunk jogoságát, igazságát elismerik, felekezetre való tekintet nélkül mindazok, akiknek történelmi és jogi tisztánlátását nem tévesztik meg, nem zavarják melléktekintetek.

A kérdés felett az „akták“ igenis nincsenek lezárva. A katolikus kézen levő nemzeti vagyon fölött való állami rendelkezés már forgott a törvényhozás előtt. Az e tárgyban hozandó törvényhez szükséges adatok beszerzése és a törvényhozó testület elé terjesztése céljából a képviselőház 1870. febr. 23. tartott ülésében egy bizottságot küldött ki. A bizottság feladatának mikénti teljesítését egy jelentésbe foglalta össze, amely „jelentése a vallás és közoktatásügyi minisztérium felügyelete és kezelése alatt levő külfölele alapok és alapítványok jogi természetének megvizsgálására kiküldött 12 tagu bizottságnak“ cím alatt 1872-ben nyomtatásban is megjelent. A bizottság tagjai közt katolikus főurak foglaltak helyet; adatait 3 albizottságra osztva, az országos kormány által a beszerzett és rendelkezésére bocsátott okiratokból merítette s véleményét ezek alapján terjesztette az országgyűlés elé.

A jelentés adatai nyomán világos és határozott beigazolást nyert az, hogy a katolikus egyház főjavadalmazás kezén levő nem magán alapítványból származó vagyon nemzeti vagyon; azzal rendelkezni a nemzet, közelebbről annak törvényhozása jogosult, s így a törv. bevett vallásfelekezetek vagyoni ügyeinek rendezésénél föltétlenül igénybe vehető.

A katolikus egyház jelenlegi törzs vagyona áll: 1. a királyok alapította vagyonból; 2. a vallás és tanulmányi alaphoz; 3. magánosok alapította és 4. szerzett vagyonból.

Mindezek jogi természetét azok történelmi ismertetése alapján állapíthatjuk meg.

II.

Állam és egyház különválasztása ma már politikai és társadalmi jelszó. A vallásnak ama hivatása, amelyet a társadalmi és állami élet minden téren évezredek át betöltött, legalább a kultur-államokban megszűnt. Az egyház mint külső szervezet, a nemzetek életének irányításában vezető szerephez való jogosultságát elvesztette. Vissza szorult arra a térre, ahol helyét semmi más nem pótolhatja, a lelki világ körébe. Vagyis a vallás többé nem állami, hanem társadalmi intézmény. Egyház és állam viszonyának megállapításánál ez a jövő programja, az az ideális állapot, amely felé az államoknak, nemzeteknek törekedniök kell.

Ilyen állami berendezkedés mellett nincs uralkodó és nincs elnyomott vallás felekezet. Az állam megállapítja a törvényes feltételeket, amelyek megtartása mellett kiki szabadon követheti hitbeli meggyőződését. Eme tárgyi jogszabályokban az egyénnek engedett szabadság mértéke mindig az államot alkotó nemzet intelligenciájától függ, viszont a tételes törvények az illető nemzet érettségének a fokmérői.

Hazánkban a keresztyén vallás meghonosítása mindazt magában foglalta, amit e szó kifejez: kultura. István király államférfiúi bölcs elörelátását igazolja, hogy nem a keleti hanem a nyugati keresztyénség előtt tárta föl az ország kapuit. A bölcs királynak e ténye kapcsolt bennünket a nyugathoz, s vetette meg állami főmaradásunk alapját.

A keresztyén vallás terjesztését, meggyökeresítését első királyaink minden eszközzel támogatták, elősegítették. A keresztyén vallás első megjelenésénél úgy szerepel, mint az államfő által *egyedül* jogosnak elismert, megtürt vallás, amelyet mindenkinek el *kell* fogadnia. Az ellenkező polgár büntetésben részesül. (István I. k. 1. f. 5. 6. §. 2. f. 2. 3. §. 1. Endre rendeletei.) A keresztyén vallás tehát már első fellépésénél mint *államvallás* szerepel. Állami institúció, s mint ilyen az államhatalom részéről mind ama eszközökkel, joggal és hatalommal felruháztatik, amelyek feladatának teljesítésére szükségesek.

A térítők munkája a hitbeli meggyőződés mellett a szellemi s egyuttal a gazdasági mivellődés, fejlődés terére is kiterjed. Működésük szerves és öntudatos s főképen egységes; legfőbb igazgatója, vezetője maga az állam feje: a király.

Kulturális célokat anyagi eszközök nélkül elérni nehéz. Ezért királyaink a hittérítés munkáját a keresztyén egyház anyagi biztosítása mellett kezdték meg.

Püspökségek, apátságok alapítása, szerzetrendek behozatala stb. és a részükre átadott vagyon biztosították a munka állandó eredményét. Királyaink a legnagyobb bőkezűséggel jártak el. A cél érdekében minden lehetőt megtettek.

A cél tehát, amelyért az apostol-király fáradozott *állami* cél volt. Hozzá volt fűzve a nemzet léte, fenmaradása. A támogatás az államhatalom kezdőjétől jött. Az eszközök államiak voltak.

A keresztyén vallás terjedésének gócpontjait a püspökségek, apátságok, káptalanok, monostorok stb. képezték. Ezekből hatolt az kifelé, mindszélesebb körökben. Ezek számára már István király terjedelmes ingatlanokat rendelt; a földet termővé a rajta lakó embert keresztyénné és a nyugati, békés kultura részesévé tenni: ez volt a téritők feladata.

A mai napig vitatott kérdés: kié volt a vagyon, amelyet első királyaink az általuk alapított egyházi fötestületeknek átadtak. Milyen volt ez átadás jogi természete: örökös, visszavonhatatlan tulajdon átruházás-e, vagy csak a vagyonnak, bizonyos célra való rendelkezése mellett a használat átengedése volt? S tehát kit illet ma a fölött a rendelkezés joga?

A letelepült nemzet jókora területeket hagyott fönn a fejedelemnek. Ebből kellett, az állásával járó udvartartási valamint az állami szükségleteket is fedezni. (I. 1543 : 8. 1545 : 16. 1546 : 40. 42. 43. 44. 45. 52. 1547 : 3. 15. t.-cikket). Ezekből történt a nemzet és az államfő javára tett kiváló szolgálatok jutalmazása. Egy szóval: ez a vagyon volt az, amitől az államfő a törvényes megszorítások mellett rendelkezhetett. (II. Ulászló 1492. évi dec. 9. c. 1495. évi dec. 5. c. 1498. évi dec. 26. 56. c. az 1741 : 15. t.-c.

Magánvagyonra volt-e ez a fejedelemnek? Nem. Amint maga a királyság nem volt nálunk soha magánjellegű, családi, hűbéres rendszeren alakult intézmény, úgy a király, mint államfő és az államhatalom törvényes kezelőjének rendelkezésére bocsátott vagyon is magában hordta annak *közjogi* jellegét.

A királynak is van magánvagyonra. Ezzel a magánjog szabályai szerint rendelkezhetik. De az a vagyon, a mely a nemzeti közvagyonból kiszakítva bocsátatott a király rendelkezése alá, eredeti, közjogi természetét azután is megtartotta, *nemzeti* vagyon maradt.

Egy püspökségnek, apátságnak, monostornak alapítása, a királynak nem magánjellegű ténye. A nemzet érdekében, a nemzet javára történt. Közjogi tény.

Az alapított egyházi testület részére átengedett vagyon nemzeti vagyon. Közjogi alany és közvagyon között a kapcsolat csak közjogi lehet.

Vizsgáljuk közelebbről az egyházi javadalmak alapításának célját, rendeltetését.

A cél első sorban a keresztyén vallás meggyökeresítése volt. Ezzel kapcsolatos templomok építése, fentartása, egyházi személyek segélyezése. Továbbá iskolák fentartása, szóval a közoktatás ügye. Ez a kulturális rendeltetés.

A másik: az ország közbiztonságának fentartása.

A király-kezelt vagyon nagy részben az ország belső és külső biztonságának fentartására, szükséges véderő előállítására szolgált. Ezt a rendeltetést az egyházi javadalommá átalakítása után is megtartotta. Kifejezést nyert ez a királyi alapítólevelekben, törvényeinkben és a tényleges gyakorlatban. Kimondja ezt a Hk. I. r. 2. c. (. . . priores in republicam augmentando, et defensionem patriae peragendo . . .), a 12. t.-c. továbbá az 1435 : I. t.-c. 1439 : XIX. 1454 : III. 1471 : XXIV. 1492 : XIX. 1498 : XV. „Exquo domini archi-episcopi, episcopi, capitula, praepositi, abbates et Cartasienses de Löwöld, nec non prior Auranae infrascripti iuxta huius regni laudabilem consuetudinem antiquam, pro defensione huius regni tam ratione proventuum decinvalium, quam ratione pottestionum ecclesiarum tuarum, banderia sua secundum exigentiam proventuum, et numerum iabagionum tuorum, levare tenentur.“ 1500 : XXII. 1542 : pozsonyi) 18. 22. 26. 27., besztercebányai 32. 34. 35. 36. 1543 : 13. 154 : 17. 22. 23. 1552 : 3. 1555 : 4. 5. 1556. 19. 1559 : 14. 1563 : 18. 1578 : 8. 10. 11. 1582 : 2. 1618 : 50. 1622 : 21. 37. 1662 : 5. 1681 : 46. 1715 : 8. 1741 : 63. t.-cikk. Az egyházi javadalmak jövedelme egy részének hadi célokra fordítását rendeli.

(Folyt. köv.)

TANÜGY.

Népiskolai uj tantervünk.

Egyházkerületi népiskolai tantervünk immár 27 év óta van érvényben. A változtatásra, az átalakításra tehát már megérett. A mult években lazas munka indult meg az egész vonalon tantervünk revideálása tárgyában. Tanítóegyesületek, egyházmegyéék az ügy iránti szeretettel siettek felterjeszteni javaslataikat, úgy hogy az egyházkerületi tanügyi bizottság birtokába igen becses munkálatok jutottak.

Eklözben az állam is hozzálátott egy új tanterv készítéséhez, mely immár elis hagyta a sajtót

s a jövő iskolai évtől kötelezőleg fog használni az állami és községi iskolákban.

Hazánkban jelenleg annyiféle tanterv van használatban, ahányféle az iskolafentartó, sőt több, mert pl. csak nálunk reformátusoknál 5 féle tanterv van, dicsőségére az autonomiának.

A ki foglalkozott, vagy foglalkozik tanítással tudja, mily hiányos a tanügyre e sok különféle tanterv. Más vidékekről, más iskolából jött tanítványokkal mennyi kellemetlen percet kell eltöltenünk, míg behozzuk a mi kerékvágásunkba.

De meg az egységes magyar állam ideája egyenesen megköveteli, hogy e hazában egy egységes tanterv szerint oktattassanak a nép gyermekei.

Ezen okoknál fogva én annak a híve vagyok hogy a mi egyházkerületünk is, a többi is, fogadja el az állami új tantervet, mely oly sok kitűnő szakférfiu gondos, mindenre kiterjedő, több évi munkájának eredménye s a mely teljen sikerültnek mondható.

Igen szép feladat várna aztán az egyházkerületre a vallástani és ének tananyag megállapítása terén. Sőt jobban szeretném, ha a konvent végezne ezt mindegyik egyházkerületre kötelezően.

S itt tisztelettel bátorkodom felhívni az egyházkerületi tanügyi bizottság becses figyelmét a heves-nagykunsági egyházmegyei tanítóegylet által 1901. évben beterjesztett vallástani tantervre, melyet oly okleveles lelkész készített, ki immár 21 év óta tanító is. E vallástani tanterv szerint elérnénk azt, hogy nemcsak keresztyéneket, hanem — szellemileg értve — *vastagnyaku kálvinistákat* tudnánk nevelni református anyaszentagyházunknak.

Nekünk pedig erre nagyobb szükségünk van, mint arra a dicsőségre, hogy mi magunk is tudunk készíteni új tantervet.

Az elmondottakat felettes hatóságaink jóakaratu szives figyelmébe ajánlva, vagyok

Törökszentmiklóson, 1905. szept. 25.

Zeke Dániel,
ref. tanító.

KÖZÉLETÜNK.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye f. évi szept. 29-én, Szinyérváralján tartotta meg őszi közgyűlését. Elnökök voltak: Széll György esperes és Helmecey József legidősebb világi tanácsbíró.

Esperes szép és tartalmas s egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetni rendelt imája után, a tárgysorozat gazdagságára és az idő rövidségére való tekintetből 10 óra után a gyűlést megnyitván, a gyűlés tárgyai gyors egymásutánban és minden nagyobb vita előidézése nélkül nyertek elintézését.

Egyházmegyei gondnok, gróf Dégenfeld Sándor magán körülményei miatt nem jelenhetvén meg a gyűlés ezt sajnálattal veszi tudomásul, egyuttal a társelnöki szék elfoglalására Helmecey Józsefet mint legidősebb világi tanácsbíróként kéri fel.

A jegyzőkönyv hitelesítésével Soltész János és Szeőke Sándor bizatnak meg.

A szavazatbontó küldöttség jelentése olvastatván fel, kitűnt hogy az egyházmegyei egyházi fő-

jegyzőségre, az első szavazás alkalmával. Magoss Ferencz eddigi aljegyző megnyerte az általános többséget, míg az egyházi tanácsbíró hely betöltésére adott első szavazatok alkalmával általános többséget senki sem kapván a másodszeri szavazás alkalmával Joó Kálmán 20 szavazatával szemben, Nagy Elek kispaládi lelkész 21 szavazatot nyert. Minek következtében az egyházi főjegyzőségbe Magos Ferencz, az egyházi tanácsbírószágba Nagy Elek egyhangú lelkesedéssel beerősítetik. Mindketten lelkes szavakban megköszönve a bizalmat, illető helyeiket eljénzés közben elfoglalják, előzőleg Nagy Elek az esküt is letevén.

Az üresedésbe jött egyházi aljegyzőség betöltése elrendeltetik.

Esperes kegyeletes szavakkal emlékezik meg a mult gyűlés óta a kebelbeli egyházmegyét ért vesztéséről, névszerint: Dorogi Lajos, Ritók Zsigmond, Zsigó Endre és Lengyel Imre haláláról. Résztétel értesül a közgyűlés az egyházkerület eme volt kitűnőségeinek haláláról s az illető egyházmegyét részvételének kifejezéseül átirat utján kívánja értesíteni.

Esperes jelenti, hogy néhai Bencsik István volt esperes elhunyt a felsőszabolesi, beregi, bihari, nagyszalontai és érmelléki egyházmegyék részvételét fejezték ki Tudomásul vétetik.

Az esperesi jelentés, miután az már korábban kinyomatott és minden egyes egyháznak megküldött, felolvasottnak tekintetvén, tudomásul vétetett. Ugyancsak tudomásul vétetett és elfogadtatott az esperesnek azon pótjelentése, illetve indítványa is, melyben a látogató küldöttségek jelentései nyomán egyes egyházak bel és kül életére vonatkozólag tett többrendbeli javaslatot.

Az esperesi jelentésből kiemeljük a következőket: Az egyházi élet, az előző évekhez viszonyítva semmi változást nem mutat. Itt-ott vannak bajok, sajnálatos állapotok, de fordulnak elő felemelő és megnyugtató jelenségek is. Az urvaesorával élők száma 24—36 ezer. Felekezetenküliek, szektáriusok egyházmegyénkben nincsenek. Az adományok összege 20.208 korona.

Az egyházak mult évi bevétele volt 118,530 kor. kiadása 87.852 kor. Épületek fentartására fordított 9866. kor. Új építkezés 11909 kor. költség erejéig történt. Takarékos magtárról 6 helyről érkezett be jelentés. A 6 magtár készlete: 506 mázsa buza, 251 mázsa tengeri és 14,827 kor. pénz. Templom, harang és egyház fenntartási alap 32,611 kor.

Mindennapi tankötelesek száma: 3275, az ismétlő tanköteleseké: 1272. Konfirmáltatott: 597. Kitűnő és jeles eredménnyel folyt a tanítás 12 iskolában, jó eredménnyel 12-ben, elégséges eredménnyel 20-ban, elégtelen eredménnyel 3-ban, 4 iskolában betegség, tanító hiánya, vagy távolléte miatt az eredmény megállapítható nem volt.

A 42 lelkészi állomás közül a mult évben üresedésbe jött 2. 39 egyházban rendes, egyben helyettes lelkés functionált. Tanító volt 43 rendes és 6 ideiglenes.

Született: 940, meghalt 703. Áttért: 22, kitért: 15. Összes lélekszám 23,765. Házasságra lépett: tisztán református 176, vegyes vallásu 49 pár. Ez utóbbiak 6 pár közt, kárunkra egyenél sem. A 32 lelkészi állomás fizetésének 1500 koronára tett kiegészítéséül

21,664 koronát, a tanítói fizetések kiegészítésére és korpotlékára pedig 16676 koronát adott az állam.

Esperes jelenti, hogy Varga Lajos rozsályi helyettes lelkész, továbbá Csecskedi Károly, lázárri, Miski Károly n.-paládi és Meleg Adolf s.-ujlaki tanítók a múlt közgyűlés óta meghaltak. Részvétellel vétetik tudomásul s érdemeik jegyzőkönyvben örökítettnek meg.

Kádár János volt egri tanítónak nyugalomba történt vonulása bejelentetvén, azon kívánattal vétetik tudomásul, hogy hú sáfarkodása után a megérdemelt nyugalmat sokáig élvezze.

Dávid Sándor, batizi lelkészszé választatván, hivatalában készségesen megerősítettik.

Esperes jelenti, hogy N.-Paládon a lelkész választás megejtetvén, ellene panasz adatott be. A vizsgálat ebben az ügyben kiküldetett.

A szatmári egyházmegye esperese közli, hogy Kiss Bertalan ottani főjegyző a n.-bányai egyházmegye tanácsbírói kara ellen magán levelében foglalt, de nyilvánosságra jött rágalmozás vádjára alól felmentetett. Közgyűlés e kérdés felett napi rendre tér s az iratok irattárba tétetni rendeltetnek.

A segélykérvények elintézése, a közalap jelentésének valamint a tanügyi bizottság előterjesztésének végül az egyetemes lelkészi értekezlet felterjesztéseinek meghallgatása és elintézése mellett és közben az egyes egyházakat közelebbről érdeklő ügyek képezték a közgyűlés további tárgyait, melyek éppen magán jellegűknél fogva nem igényelhetik a nyilvánosság érdeklődéseit s erre való tekintetből azoknak részletes felsorolását mellőzöm.

A közgyűlés 6 közigazgatási és egy fegyelmi ügy letárgyalásával ért véget. A fegyelmi bíróság anyagát a sárközi lelkész ügye képezte. A bíróság a fiatal, de megtévelyedett lelkészt sárközi lelkészi állásának elvesztésére ítélte.

Két óra után közébed zárta be a gyűlést melyen magvas pohárköszöntőkben és humoros jelenetekben nem volt hiány.

Papp József.

Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett.

A nagybányai egyházmegyében levő szatmárhegyi egyház a szatmári egyházmegyébe akar átlépni de ezt sem a nagybányai egyházmegye sem a kerület nem engedélyezi. Pedig ennek az egyháznak a helyzete csakugyan visszás. Politikailag Szatmár külvárosa; egyházhatóságilag Szatmár a szatmári tractushoz tartozik, holott papját, kántorát is jórészt Szatmár városa fizeti. Ezt a visszás állapotot óhajtott meg szüntetni a szatmárhegyi egyház. Ott akart lenni a gyermek, a hol az anya. Kérdésbe tehetjük, miért e dolgot így erőszakolni? mért erővel visszatartani ez egyházat ott ahol nem szeret lenni? Még a cselekedet is elbocsátjuk, ha látjuk hogy nincs kedve valahol lenni. Így kellett volna cselekedni a szatmárhegyi egyházzal is. Nem visszatartani, hanem keresni a módott az elbocsátásra.

Az egyházkerületnek az orsz. lelkész nyugdíjintézetre vonatkozó határozatát egészében helyeslem. Csodálatos az a rossz indulat, melylyel némelyek ez intézménynek csupán tervezetét is fogadták. Mintha nem tudták, vagy nem akarták volna tudni, hogy minden kezdet nehéz. S hogy van-e egyáltalán töké-

letes alkotás a földön? s hogy mi sem könnyebb dolog mint valami új alkotásban hibát találni. Így jutott zátonyra az új énekes könyv ügye is. Így tesznek sokan a nyugdíjintézet tervezetével. Még szünet előtt agyon akarják azt ütni. Pedig talán nem egészen avatatlan kezek alkották azt. Egy szakértők által készített számításon alapuló tervezetre előre halált kiáltani több mint malicia. Ilyet csak annak lehetne joggal tenni, aki maga olyan munkát tud létesíteni, amely mindenkinek tetszik. Csak rész szerint van bennünk az ismeret. Itt csak egy lehet a hiba, a késedelem. Periculum in mora. Ez intézet felállítására égető szükség van; sok szolgálatképtelen lelkész, sok kinlódó egyház jól fellogott érdeke követeli ezt. Ha lessz is kezdetben fogyatékosága, lehet azon későbbben is segíteni. Nem fogunk anathémát mondani az azt jobb irányban módosítókra. Haladás, tökéletesedés a világ sorsa. Változtatják módosítgatják az állami törvényeket is, a mint azt a változó korszellem kívánja.

Az egyetem ügyét elnapoló 94. sz. végzést én is nehéz szívvel olvasom. Csodálatos az a kishitűség melylyel e fontos ügy elnapoltatott. Igaz, hogy a körültekintés nem árt, de az is igaz hogy kishitűség által még soha semmi nagy dolog nem létesült. Lélek az a mely megelevenít. Hiányzik a lélek a hit abból a határozatból. „Ha annyi hitetek lett volna mint a mustármag... de annyi se volt. Itt a tanárok meghívásáról jut eszembe, hogy egy közelebbi kerületi bizottságot nevezett ki a tanári meghívások módosításának elkészítésével s az egyh. ker.-i gyűlés elé terjesztésével. Nincs nyilvános tudomás róla, hogy ez a bizottság a megbízatásnak eleget tett volna. Pedig csak ennek megtörténte s az egyházkerület által leendő elfogadása után lehet megüvással eszközölni a leendő egyetemi tanárok megválasztását is. Nézetem szerint előbb meg kell lenni a meghívási jognak s csak azután lehet meghívni. Tegyen tehát eleget az a bizottság feladatának; terjesszen javaslatot ez irányban a kerület elé. Ez az eset is bizonyítja, mennyire a betű és végzés szolgálatába szegődünk mi. Annyi nálunk a végzés, hogy abból sokszor magunk az alkotók is alig tudnak kimenni, vagy elfeledik azokat. Maholnap minden egyháznál külön helyiség kell a végzések és jegyzőkönyvek számára. Tucat számra jelennek meg azok. Csak győzzék fizetni a szegény egyházak. Pedig a betű megöl. De mikor szükség volna a lélek fellángolására — mint kellett volna az egyetem ügyénél — nincsenek lelkes férfiak. Hát persze ez nincs benne az egyházi törvényben vagy jegyzőkönyvekben.

Hozzá is szoktunk már úgy a végzésekhez, hogy e nélkül semmit se teszünk. Törvény kell arra is, kell-e minden reggel Istentiszteletet tartani, míg paragrafus nem parancsolja addig nem tartunk. Istenem! hát kell arra végzés, hogy minden reggel hálát kell adni Istennek az éjjeli megtartásáért. A kinek ezt is törvényt nyel kell megszabni: nem érdemes a papi névre. Nálunk a belmissió se akar megkezdődni míg kötelező paragrafus el nem rendeli azt. Ilyen körülmények közt ne csodáljuk, ha a zsinaton is emelkednek hangok a cura pastorális elhanyagolása miatt. Ugy látszik itt az ideje, hogy a zsinaton György Endre és társai erős törvényt hozzanak a nyakunkra, erre nagyon rászolgáltunk. Sok lelkésznek belmissióra cura pastorálisra nem jut ideje, de jut arra hogy takaréki pénztáros, napi biztos stb. legyen. Jó

lessz ha a zsinat „a pénzváltók asztalait felforgatja“ eszébe juttatja e pásztoroknak az evangéliom ama szavait: „elmenvén tanítsatok!“ a pénz szerelme a világ gyötrelme: „az aratásra való gabona ugyan sok, de az arató kevés.“ Reménylem Dr. Baltazár Dezső is majd érvényt szerez a zsinaton az egyházi inkompatibilitásról írott alkalomszerű sorainak; mert az mégis türehetetlen állapot, hogy a lelkész minden mással foglalkozzék csak egyháza ügyeivel ne.

A bírósági ügyek közül szó férhet a szoboszlai pap választás ügyéhez. A helybenhagyó indokokat némi csürés-csavarással részben el lehet fogadni de hogy egy választó „dologi kiadásainak megtérítésére“ kapott légyen pénzt ez biz egy kicsit furesán hangzik. Dologi kiadás a választás alkalmával csak a választó egyháznak lehet, a választási költségek; habár ez sem nevezhető dologi kiadásnak.

Igy bármilyen vesztegetésre ráfogható, hogy illető „a választás ideje alatt tett dologi kiadások visszatérítése (!) s jutalom fejében“ kapta. Ezek szerint vesztegetés tulajdonképen nincs is. A választás ideje alatt tett kiadások visszafizethetők s a fáradozás megjutalmazható. A választás ideje alatt — a boldog visszatérítés reményében — bárki dologi kiadásokat tehet. Csak azt kellene tudni, miféle nagy dologi kiadások lehetnek ott, hol a választóknak önként, szabadon kell az urna elé járulniok? Mindez nem a megerősített lelkész személye ellen van elmondva.

T.

K Ü L F Ö L D.

A Mária-kultusz.

A magyarországi római katolikusok a millemiumi esztendő óta október második vasárnapját a „magyarok Nagyasszonya ünnepe“ gyanánt ülik s az egész október hónap a Mária tiszteletére van szentelve, amikor is a hívőknek a Mária segítségét kell kérniök. S míg róm. kath. atyánkfiai egy részről büszkén emlegetik, hogy a Mária-kultusz egyházuk egyik fődogmája s a különböző nemzetiségű hívőket összekötő szellemi kapocs, addig másfelől igen gyakran kemény szavakban vetik szemünkre, hogy mi Máriának gyűlöli, megvetői vagyunk s e vádat bizonyára e hónap folyamán is hangsúlyozták. Pedig ha az evangéliomi keresztyénség zászlóvivőinek iratait tanulmányoznák, kik közül Kálvin, mikor Máriáról beszél, őt dicsőséges Szűznek (la glorieuse Virgin) s Luther „holdselige Frau“-nak nevezi: bizonyára belátnák, hogy a részünkről a Mária vallása tiszteletének mellőzése korántsem az ellene irányított megvetés avagy gyűlölet bizonyosága, hanem Krisztus tanán felépült s évszázadok gyakorlatától szentesített keresztyén meggyőződésünk. Ez állítás igazságát óhajtom röviden igazolni az alábbiakban, hol a Mária *hyperdulia*-járól és *szeplőtelen fogantatásáról* szóló dogmák fejlődési történetét fogom vázlatosan bemutatni.

1. *Hyperdulia*. Mária a neki adományozott esodás kegyelem folytán, hogy t. i. a Megváltó Istenembernek anyja lehetett, már az ujszövetségi kánon előadása szerint is előkelő helyet foglal el a teremtmények között. „Aldott vagy te az asszonyok kö-

zött“ ezen üdvözlő szavakkal fordul hozzá Gábriel arkangyal. (Luk. 1:42.) Mária a főséges *Magnificat*-ban (Luk. 1:46—55. A mit Kálvin „insigne et memorabile sanetae Virginis canticum“-nak nevez) maga zengi: „Magasztalja az én lelkem az Urat s örvendez az én lelkem az én megtartó Istenemben, mert megtekinté az ő szolgáló leányának alázatosságát, mert ime engem ez időtől fogva boldognak mond minden nemzetség.“ Midőn a Simeon prófétai lelke előre látja a Krisztust érő szenvedéseket. Máriának jósolva mondja: „a te lelkedet is általjárja az éles tör. hogy megjelentessenek sok szívnek gondolatjai.“ (Luk. 2:35.) Ámde azon ter mézetes *emeri* tiszteleten kívül, mellyvel az egész ker. világ tartozik az emberi testet öltött Idvezítő anyának, a bibliai másnemű (a római egyház értelme szerinti *vallásos*) tiszteletéről nem tud semmit. A mikor Krisztusnak egyik követője lelkesülten említi Máriáról: „boldog méh, a mely téged hordozott s az emlők, melyeket szoptál.“ (Luk. 11:27.) Krisztus e nyilatkozatra ekként felel: „Sőt inkább boldogok, akik az Isten beszédjét hallgatják és megtartják.“ (Luk. 11:28.) Tehát Krisztus maga tanított bennünket, hogy a Mária esodálásánál és magasztalásánál fontosabb dolog az ő követése.

A II. század termékének tartott s János presbyter által Máriához intézett hamisított levélből olvassuk, hogy a Jeruzsálem környékén élő keresztyének közül sokan óhajtották látni Máriát s éríteni kívánták a nők közül többen azon emlőket, melyek Krisztust táplálták és szerettek volna titkos dolgokban tanácsot kérni Máriától. S egy másik hamisított levél, mely a Mária neve alatt Ignác püspökhöz van intézve, annyira tudatában van még Luk. ev. 1. és 2. része nyomán a Mária alázatosságának, hogy őt „az Ur Jézus Krisztus szolgálóleányának“ s Ignác püspököt „hívő társának“ nevezi.

Iraeneus (+202.) Máriát az első Évával szemben második Évának nevezi s ezen hasonlat alapján mondja: „Maria obediens, Eva disobediens . . . sic et Maria . . . et *sibi* et universo generi humano causa facta est salutis.“ (Haer. 1. 3. c. 22. § 4.) *Tertullian* (+220.) és *Origenes* (+253.) esodás születéséről beszélnek csupán, de invocációjáról semmit sem tudnak. S általában véve, amint a keresztyénség három első századában nem találunk a szentek segítségül hívásának tanára: úgy a Mária-kultusz is teljesen ismeretlen volt egészen 379-ig, amikor már olvassunk egy hozzáintézett könyvörgést a *Syr Ephraim* munkái között s utána *Naziani Gergelynél* is. (Orat. 18.) Miután Ambrósius (+397.) nyíltan útastást adott a martyrok tiszteletére, Mária sem maradhatott a feledés homályában s nála, Krisztus anyjánál a vérségi kötelék, úgy látszik, teljesen kárpótolta a vértanui koronát.

Ugy értesülünk az egyházi írók feljegyzéseiből, hogy a Mária-kultusz első túlzó hivei az úgynevezett kollyridiánok voltak Árábiában, kik Krisztusnak anyját a keresztyénség Ceresé gyanánt tisztelték. *Epiphanius* (+403) író erősen kikel ez „eretnekek“ (!) ellen s világosan tanítja, hogy csak Isten imálandó, Máriához senki se imádkozzék. (Haer 79.)

Az V. század első felében élt két nagy egyházi atyánál (Ágoston és Chrysostomus) semmi nyomát sem találjuk a Mária-kultusznak, noha a vértanuk tiszteletének többé-kevésbé ők is hivei voltak. Csak a nestorián hitviták alatt lesz általánossá Má-

ria vallásos tisztelete, a mikor „az Ur szolgálóleánya“ Θεοτόκος (Istenannyja) elnevezést nyert, míg az egykoru Agoston mintha ellene mondana ezen elnevezésnek ama szavaival: „secundum, quod Deus erat (t. i. Krisztus) Matrem non habuit. (Ev. Joh. c. g. tr. 8.) E korban találunk az első Mária-ünnep (Gyümölcsoltó Boldogasszony) nyomára, míg a vértanuk emlékének tisztelete szelidebb formában még a II. század közepére visszanyulik. Az apostoli Constitu-tiókban, hol a ker. egyház ünnepei fel vannak sorolva, még nincsen egy szó említés sem téve Mária ünnepnapjairól, Gyümölcsoltó Boldogasszonyhoz Gyer-tyaszentelő Boldogasszony napja 494-ben s Nagy Boldogasszony ünnepe 696-ban csatlakozott s a Kis-asszony napját csak a VII. század első felétől fogva ülték meg.

A Θεοτόκος sokat kifejező fogalom biztosította Mária részére azon helyet, amit a római és görög egyházban mai is elfoglal, de még sok évszázadnak kellett eltelnie, míg a Mária-kultusz e szó nyomán delelő pontjára jutott s ezen időszak a középkor utolsó szakába esik.

Damaskusi János (+ 760.) már az egyedüli királynőnek nevezi őt; majd Damiani Péter (+ 1072.) jött, ki túlzó buzgalmában a Mária kultusznak hatalmas lökést adott. Szerinte Mária a váltság oltára elé nem mint szolgáló, hanem mint urnő lép, parancsolva és nem könyörögve. (Sermo de natio. I.) Egy másik beszédében izléstelen és profán módon beszél az Atyának Mária iránti szerelméről s az Énekek Énekének előállítását is ezen alkalmából magyarázza ki. (Ser. IX. de annunc.) Bustisi Bernát (a XV. században) Mariale“-ját olvasva nem tudjuk hirtelen eldönteni, hogy vajjon nála az anthropológia emelkedett-e theológiává, avagy megfordítva.

A Mária-kultuszhoz tartozik az „Ave Mária“ is, mely a mennyei Atya tiszteletére mondani szokott „Páter noster“-rel lett egyenrangú. Ezen Mária-imádságnak első része bibliai idézet, de ez is csak a XIII. század folyamán lett általános, noha Odo párisi püspök már 1196-ban említette kötelezővé tételét. (Mausi 22:681.), míg másik fele (melyben a prot. fület sértő „mater dei fordul elő) csak a XVI. századtól fogva csatlakozott az elsőhöz s lett általános a vallási kontroversiák korában. Tehát a Mária kultusz nem a Krisztus imádasának volt természetes következménye, mint a hogy a római egyház irói állítják, hanem mint láttuk, a martyrok tiszteletének volt természetes és szükségképeni eredménye. Kr. u. 380-ig nem ismerte az egyház sem a vértanuk, sem Mária vallásos tiszteletét, s midőn ez időtájban az előbbi gyakorlatba jött, önként csatlakozott hozzá a második, még pedig akként, hogy felibe emelkedett az előbbinek s ma már a szenteket (eredetileg martyrokat) dulia, míg Máriát hyperdulia illeti meg.

(Folyt. köv.)

Chicago Ill. 8506. Superior Ave.

Nánássy Lajos.

GYÁS-ZROVAT.

HALÁSZIMRE

(1868—1905.)

Kiesiny körben ismert név ez. De ott naggyá és feledhetlenné tette a szeretet és közbecsülés.

A belényesi ref. egyháznak volt fitanító kántora az Urban megboldogult. 10 évig munkálkodott itt lankadatlan buzgósággal és férfias kötelesség érzettel. Kevés igényű, mondhatni szerény, de mindaz által művelt lelkületü tekintélyes tanító volt ő.

Élénk társadalmi tevékenységet fejtett ki hivatalos kötelességének teljesítése mellett is. I—VI. osztályu iskoláját, itt, öt felekezeti iskola mellett olyan színvonalon tartotta, hogy a más felekezetűek is nagy számmal keresték fel, szép bariton hangja melyet soha nem kimélt, oly fülbemászóan olvadt össze az orgona hangjával!

Az iparostanonc iskolának rajztanára, az ipar-területnek jegyzője, a polgári körnek elnöke volt ő. E mellett mint szenvedélyes és szakképzett kertész, a mások és maga szőlőjének beültetése s rendezésével szép mellék jövedelmet szerzett.

Tekintélyét, társadalmi állását nem féltette másoktól, senkire irigy nem volt, háta megett meg nem kisebbítette ember társait, lelkészének s minden előljárójának azt a tiszteletet adta meg, a mely önkéntelenül viszont becsülést szült.

Helye most üresen maradt. Október hó elsején távozott el közülünk, kik könnyes szemekkel ott virasztottunk beteg ágya mellett. Itt hagyott egy jobb sorsra érdemes, nemes lelkű, művelt özvegy nőt s négy neveletlen árvát, kikért annyit futott s fáradozott.

Nagyon megérdemli hogy e lap hasábjain megemlékezzünk róla. Ha valakire, úgy ő reá méltán illenek Pál apostolnak eme szavai: „Semmi dologban senkit meg nem botránkoztattam, hogy ne szidalmaztassék az én szolgálatom.“

Példányképe lehet korunkban egy derék református néptanítónak.

Az a részvét mely korporsójánál megnyilvánult mutatta, hogy a belényesi intelligens társadalom mennyire becsülte őt. Példa lehet élete és munkálkodása arra nézve, hogy szerény munka körben és kevés idő alatt hogyan lehet elévülhetetlen érdemeket szerezni.

Bizony súlyos az ő eltávazása miatt a mi vesztésünk s önkéntelenül az a sóhaj jön ajkainkra: „Vajjon e nehéz és terhes feladatokat reánk rótt munka körben, evangéliumi egyházunknak ez erősen ostromolt bástyáján, jó e az elesett után olyan küzdő bajnok, ki a félbeszakadt munkát olyan eredményel mint ő tovább folytatni képes legyen?“

Emléke feledhetlenül élni fog egyházunk és társadalmunk tagjainak szívében.

Nyugodjon az ifju bajnok békén, csöndesen.

Belényes, 1905. okt. 12.

Bottyan Pál
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— *As előfizetési díjak és hátralékok beküldésére tisztelettel kérjük lapunk járatóit.*

— **Hírek a beregi egyházmegyéből.** (Gyűlés szept. 5.) Az egyházmegyei közgyűlés a debreceni egyetem részére 5000 k. alapítványt tett, mely összegnek hat százalékos kamatot a be nem fizetett tőke után 1906. évtől kezdve, minden év ápr. havában szolgáltatja be az illetékes pénztárba. Az „egységes istentiszteleti rendtartás“-ra vonatkozólag a konventi tervezet alapjára helyezkedését s annak keretében némi módosításokat óhajt bevétni. Választások is történtek a mennyiben a Bary Sándor lemondásával megüresedett e. m. közpénztárnokságra Vigvári Mihály e. m. tanácsbíró nagy szótöbbséggel választották meg a presbiteriumok, ki is az esküt azonnal letette. A közgyámpénztár átadása azonban a polgári év zárulta után történt meg. Vigvári Mihály helyére az e. m. számvéveszéki jegyzőségre Seress Ábrahám e. m. papi aljegyzőt választotta meg a közgyűlés, mely több helyi érdekű ügyletárgyalása után délutáni 1 órakor tanácskozását befejezte, d. u. két kisebb jelentőségű közigazgatásági bírósági ügyet látott el a bíróság, a végzésbe felek belenyugodtak. A debreceni egyetem ügye előmozdítására minden felekezetből képviselve központi bizottság alakult, melynek elnöke Dr. Gulácsy István alispán e. m. gyűlés örömmel és a jövőre nézve teljes bizalommal vette tudomásul ezen erős meggyőződésének adván jegyzőkönyvileg kifejezést, hogy a központi bizottság ügybuzgósága és tevékenysége a nagy s nemes cél megvalósítását nagy mértékben elő fogja mozdítani.

— **Zászló-avatás Olesvaapátiban.** Hogy a nemzeti zászló országos jelvény, sokszor elmosódik a gyakorlatban. Az életben a politikai pártok mérkőzésénél meg egészen pártjelvénynyé süllyed. Nincs hát ok nélkül, ha a mozgékony olesvaapáti fiatal s tettvágyó ref. lelkész Harsányi István a ref. egyház részére egy disz nemzeti zászlót csináltatott, s hogy azt ünnepélyesen használatba vették. A használatba vétel a lelkész szép alkalmi beszédével (Mit jelent a zászló: utánnam, előre!) és néminemű áldomással és vigalommal történt. A vigalom rendezői főleg a Kósa család tagjai voltak. A tiszta jövedelem egyházi célokra ajánlatott. Mind a zászló-avatás, mind az azt követő vigalom szépen sikerült.

— **A hevesnagykunsági egyházmegye őszi közgyűlését** f. hó 10 én tartotta Nagyréven a Tiszazugon. Győri Lajos esperes és Mészáros Illyés legidősebb világi tanácsbíró elnöklete alatt. A gyűlés a rendelt folyó ügyek mellett az *egységes liturgiával* foglalkozott. Az egyházmegye javaslata nem a szokott csapáson halad. Van benne új gondolat is, mint

a temetésnek a lelkész által kötelező végzése, az urvacsorának külön istentiszteletkénti behelvezése, (tehát ne legyen előtte más szolgálat). Erdekes indítvány merült fel a tanügyi bizottság részéről a tanítók azon lelkes felajánlása kapcsán, hogy az iskolából kikerült gyermekek tovább gondozásban és képzésben a lelkészek vezetése alatt a tanítók is vegyenek részt. Nagy és szép gondolat, a melyet bővebben is szeretnénk ismerni. E gyűlésen iktatták hivatalába Török Imre kisujszállási lelkészt, egyházi főjegyzőt, Szabó Sándor kevei lelkészt, tanácsbíró s dr. Tóth Imre turi fiatal derék ügyvédet, e. megyei világi aljegyzőt. A nagyrévi vendéglátó egyházban egy lelkes jó népet s rendben levő ekklézsiát talált az egyházmegye s ezt örömmel jegyzi fel Tudósító.

— **Egy érdemes tanító bucsuzása.** Vincze József földesi tanító, jőnevű tanügyi író ki családi gyász és betegsége miatt, melyből szerencsésen ki épült a jól megérdemelt nyugalomba vonult a következő szép sorokkal bucsuzik gyülekezetétől: „Istennek Népe! Nemes földesi gyülekezet! Most, mint fáradt vándor, nyugalomba vonulok. Nem tehetem ezt a nélkül, hogy el ne bucsuzzam tőletek. Odafordulok az Evangéliumhoz, a mely előttem mindig minden tudomány tiszta és örök forrása volt s abból meritek nektek és magamnak is vigasztalást. Látjátok édes Atyámfiain talán kérkedés nélkül hivatkozhatom harminc évi működésem után Pál apostolnak az eféziusi gyülekezethez intézett bucsuvételére (Ap. esel. XX. r.), melyet némi változtatással a következőkben idézek: „Ti tudjátok az első naptól fogva, melyben ide jöttem, mint viseltem magamat 27 év alatt. Mert szolgáltam az Urnak nagy alázatossággal, sok könnyhullatással és kísértetekkel. És semmi előtt nem vonogattam, a mi nektek hasznatokra való volt, hogy azokat nektek ne hirdetném és hogy ne tanítanálak titeket. És most tudom, hogy az én orcámat többé nem látjátok. Azért tudományt teszek nektek e mai napon, hogy én mindeneknek vértől tiszta vagyok. Mert nem vonogattam magamat, hogy az istennek minden akaratját nektek nem hirdetem volna. Senkinek ezüstjét, aranyát vagy ruháját nem kívántam. Sőt inkább ti tudjátok, hogy én magamnak és a velem valóknak táplálására az én kezeimmel munkálkodtam. És mindenestől megmutattam nektek, hogy szükség volna ilyen módon munkálkodván az erőtlenekekről gondot viselni és megemlékezni az Ur Jézus beszédéről, hogy t. i. Ő mondotta: „Jobb adni másnak, hogynem venni.“ Miért akarnék én különb lenni, mint Pál apostol, a ki szerintem nem csak korának, hanem minden időnek legnagyobb Filozofusa volt. A ki a fentiekben megmutatja miként kell az igaz embernek életét leélni s viszontag a Korintusbeliekhez írott I. levél 15. részében megmagyarázza, miként kell a szenvedések között a feltámadás bizonyos reménységével magunkat vigasztalni. Mert én is, — ti tudjátok, — az utóbbi időben nagyon sokat szenvedtem; a mikor testem égető kínjai s töprengő lelkem izzó fájdalmai, mintegy sebesen zúgó árvíz habjai elborítottak engemet. És nem volt más vigasztalásom, mint összetörve megpihenni a Golgotha alatt s hallani a Krisztus szelid szavait: „A ki szeret engemet, vegye fel az én keresztemet és úgy kövessen engemet!“ Nem hivalkodom azzal, hogy vajjon igaz hűséggel, félelmet nem ismerő bátorsággal és kitartással szolgáltalak-e titeket? Ti ítéljétek! Ahoz azonban jogom van, hogy most, a

mikor családi fészkem felrobbant, kisirjam magamat. Nézzétek, most, midőn a természet is gyors tempóban siet a kihálás felé, még a vándor darvak is panaszosan kurrognak vissza az elhagyott rónára s a költöző fecskék is bánatosan csipogják körül üres fészkeiket: annyi jogom nekem is van, hogy a tőletek való bucsuzás alkalmával, behuzódva magános szobámba, fájdalmasan felzokogjak. Mert nekem is érző szívem van. De azután megvigasztalom magamat és titeket is. Látjátok édes Atyámfiak, van abban midnyájunkra nézve valami felemelő, megnyugtató és vigasztaló, hogy mi nem átkozódva, hanem sirva bucsuzunk el egymástól. Mert nem igaz az hogy mi közöttünk minden elszakadt. Elszakadhatott minden! De a szeretet száalai nem szakadtak el! Ezek e száalak a Végtelen Szeretet, a kegyes Isten zsámolyához vezetnek egykor bennünket. Ti hozzátok szólok először kedves és drága volt tanítványaim! Én a tudományt tölesérrel senkinek fejében nem tölthettem hiszen a talentumokat a jó Isten adja. De arra megtanítottalak mindnyájotokat, hogy ezt a földi és azt a menyei hazát szeressétek; szüleiteket tiszteljétek; mert semmit sem büntet az Ur rettenetesebben, mint a háládatlanságot. Megtanítottalak arra, hogy: „A mit csak akartok, hogy az emberek cselekedjenek ti veletek, ti is azt cselekedjétek másokkal!“ Ovakodjatok a hazug és hamis prófétáktól, a kik mi rólunk és embertársainkról rosszat mondanak és rágalmazznak, mert ezek juhok bőrébe bujt farkasok. Kerüljétek a bűnös ledérházakat és tivornyázó helyeket, melyekre a pokol kapuinak eme szavait látom felírva: „A kik pedig ide bemennek, azokra nézve nincsen menekülés.“ Ellenben ragaszkodjatok a az Anyaszentegyházhoz és iskoláinkhoz! Most pedig új parancsolatot adok néktek! „Ugy szeressétek egymást, mint én szerettelek és szeretlek titeket, mert arról ismernek meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást igazán szeretitek.“ Azután ti hozzátok fordulok tisztelt polgár társaim! Ha üresen hagyom is családi otthonomat, szívem telve van irántatok hálás érzélemmel azért a végtelen jóindulatért, melyet irántam nemesak derültebb napjaimban, hanem a nyomorúság idején is tanusítottatok. Áldás legyen rajtatok családaitekkel és az egész gyülekezettel együtt! Ha gyarlóságából vétettem is valamit ellenetek, bocsásatok meg nekem, a mint én is szívemből megbocsátottam azoknak, a kik én ellenem talán vétkeztek. Én Uram és én Istenem! Hallgassd meg a Te egyik erőtlén szolgád buzgó imádságát, melyet e községért alázatos hangon rebeg:

„Legyen te kőfalaidban
Csendesség és jó békesség
A község közt egyenesség
Jó szerenese házaidban
Az én Atyámfiáért
És ott lakó feleimért
Adjon Isten jó békességet
Szentségiért én e helynek
Mely szerzetett a Istennek
Minden jót kívánok tenéked!“

CXXII. 3.

Felét a községnek eltemettem; azokat megsirattam, felét felneveltem. Azokban gyönyörködöm. A

kegyes Isten áldása legyen rajtatok! Földesen, 1905. szept. hó 1. Mindnyájok hálás tisztelője és igaz barátja Vincze József nyug. ev. ref. néptanító

— **A Főiskolai Igazgató Tanács gyűlése**
gróf Degenfeld József főgondnok és Dávidházi János esperes elnökleite alatt f. hó 13-án folyt le és szokás szerint egész napon által tartott. Jelentősebb ügyek s határozatok voltak: A költségvetésnek új alapon leendő összeállítása. A gimnáziumban egy új helyettes tanári széknek felállítása, a tanítóképezdei igazgatói irnok rendszerezése a gazdasági tanács szavazó tagjai részére a mennyiben nem tisztviselők, jelenléti díjnak engedélyezése és a jogtanári székre meghirdetett pályázatok elbírálása.

— **Borus Lajos tiszalöki lelkész nyugalomból vonulása.** Lélekemelő szép ünnepély folyt le most október első vasárnapján Tiszalökön, abból az alkalmából, hogy a ref. egyház közszeretben álló öreg lelkésze Nt. Borus Lajos ur, 46 évi buzgó lelkészi működése után nyugalomba vonult. Báró Vay Arnold főgondnok ur kezdeményezésére, a ref. egyház által rendezett ünnepély lefolyása a következő volt: Reggel fél 10 órakor a bucsuzó lelkész, az alsószabolcs-hajduvidéki esperes urat helyettesítő nt. Benkő Lajos tanácsbíró ur és a vidékről megjelent lelkészek kíséretében bevonult a templomba, melyet teljesen megtöltött a valláskülönbség nélkül begyűlt nagy közönség. Itt a gyülekezeti ének (37. dics. 1 v. CXXXIV. zs. 1. 2. v.) elhangzása után szépen szárnyaló imádságot s bucsuzó beszédet mondott Borus Lajos lelkész ur Ján. ev. 13. 33. 34. alapján. „Fiaim még egy kevés ideig veletek vagyok . . . Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek; a mint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást: Megfáradott, roskadozó lábakkal ment a szószékbe, de a mint beszédre nyitak ajkai, erőssé váltak a lábak, kiegyenesedett a görnyedt test s tisztán csengő hangon szállt a bucsu beszéd a szivekbe a lelkekbe s szem szárazon alig maradt a nagy gyülekezetben. A szeretetet a mely 46 esztendei minden működésében vezette, ezt óhajtja most, munkássága utolsó perceiben is átplántálni az ő kedves hivei szívébe, mert a szereteten épül az egyesek, családok az egyház és a város boldogsága, előhaladása, virágzása. A szószéken végzett szolgálat után az egyház nevében szép emlék-bibliát nyújtott át az ünnepeltnek nt. Benkő Lajos lelkész ur, szívből fakadt beszéd kíséretében; azután ifju Béné József ur adott át a ref. egyháztagok nevében egy diszes ezüst tálat, majd Dobos Imre főszolgabíró ur nyújtotta át a város, más felekezethez tartozó lakosai által adott nagy ezüst serleget, ugyancsak ő adta át a báró Vay család ajándékát egy értékes arany órát, végül nt. Szücs Gábor lelkész ur tolmácsolta a tiszadadai ref. egyház üdvözlését. A mi jó öreg bátyánk pedig könyezve mondott köszönetet a megemlékezésért. Délben az ünnepelt tiszteletére közebed volt, a melyen nem hiányoztak a pohárköszöntők sem, éltetve főleg a nyugalomba vonuló szeretett lelkészt és kedves családját, majd a város jeleseit mint világi munkatársakat stb. Borus Lajos lelkész ur 46 évi működésével nagyon rászolgált az ünnepeltetésre s ezzel a tiszalöki ref. egyház magát tisztelte meg, mert a mi haladást az utóbbi évtizedek alatt az ottani református egy-

ház és maga a város felmutat, az mind a Borus Lajos nevéhez fűződik, az ő alkotó keze mindenben közre működött. Működése sikerének alapja volt a szívós kitartás és akaraterő, koronája pedig az a szeretet, a melylyel akarat erejét használni tudta a köz javára. Most, a mikor nyugalomba vonulásakor, lemond a szívós kitartásról és akaraterőről, a mikor csak a szeretetet és a jól végzett munka nyugodt öntudatát viszi magával a Debrecenben töltendő nyugalmi időbe: kívánjuk neki, hogy sok örömmel és sokáig élvezze övéivel a nyugalom idejét; a mi magyar református egyházunknak pedig adjon a jó Isten sok ilyen derék lelkészt mint ő. *Török Vincze* tisztaeszleli lelkész.

— **Jelölések a Dr. Helle** eltávozásával megüresedett váltó és kereskedelmi tanszékre. A tanárkarok javaslatai szerint az Igazgató Tanács a beérkezett pályázatok alapján a jelöléseket a következő rendben ejtette meg: 1. helyen jelölte dr. *Tóth Károly* budapesti törv.-széki jegyzőt, subauspiciis promoveáltatott s két jelentősebb szak dolgot is csatolt. 2. helyen dr. *Szücs Géza* debreceni rokonszenves jeles fiatal ügyvédet, 3-ik helyen dr. *Benkő Lajos* közjegyzőhelyettest, 4-ik helyen *Kovács Miklós* nyiregyházi fiatal ügyvédet, iskolánk jeles tanítványát, 5-ik helyen dr. *Fekete Lászlót*.

— **Ref. egyházi diszgyűlés Körösladánban.** A népiskolai élet mezejéről hozok a nyilvánosság elé egy kis virágocskát. Körösladány — szomszéd községben — Szentandrás Elek, az ottani ev. ref. egyház tanítói állásáról, főleg egészségügyi okokból, élete delén, a közelebbi időben lemondott. Az egyház derék presbyteriuma ezt az alkalmat az iskolaügy iránti nemes érzületének és meleg érdeklődésének kinyilvánítására: nagyon szépen használta fel. F. évi okt. 1-én d. e. 11 órakor ugyanis diszgyűlést, tartott. Arra lemondott tanítót, ennek rokonait, kik szintén tanítók, a helybeni tanítókart, s egyéb érdeklődőket meghívta. Ott az elnöklő lelkész a megszűnt kedves kálvinista néplap: az „Ébresztő” szerkesztője: *Tóth József*, gondolat s eszme gazdag és alkalomszerű remek beszédben mutatta fel az iskolának és az abban hiven működő tanerőnek rendkívüli fontosságát. Méltatta a távozó tanító képességét, szorgalmát; kifejezést, adott az egyháztanács elismerésének s a lelépés feletti sajnálatának. Az egyháztanács lelkesüléssel s egyező akarattal mondotta ki és határozta el: hogy a gyűlés egész lefolyásáról jegyzőkönyv vétessék fel s abban a szép jelenetnek s eseménynek minden mozzanata megörökíttessék. Este, a tanító kar társas vacsorát rendezett, melyen sok nő, az egyháztanács, s a község egész értelmisége megjelent. Itt ismét a lelépő tanító s a népnevelésügye iránti jó indulat, szeretet, szívből fakadt pohár köszöntőkben nyert kifejezést. Igazán, szép gondolat, ragyogó példaadás! Megmutatta a körösladányi egyháztanács eme dicséretes figyelme által: hogy az iskola az egyház testéből való test; megmutatta mikép kell azt aranyzással az anyatesthez minél szorosabban kapcsolni; mikép kell az iránt minden alkalommal érdeklődést kelteni s azt szeretni, ahoz, a most divatos iskolaállamosítási eszmeáramlat közepett is, vallásos buzgalommal rendületlenül ragaszkodni a tanerő érdemét méltányolni s ekkép: a nép nevelésügye színvonalat emelni. Elös-

merés s hálás köszönet az emelkedett gondolkozásu egyháztanácsnak és annak lelkes vezetőjének, papjának. *Szentandrás István*.

— **Értesítés.** Az ujszövetségi apokrifusok előfizetőinek és mindazoknak, a kik e hézagpótló munka iránt érdeklődnek, szives tudomására hozom, hogy a munka ez év karácsonyára feltétlenül megjelenik. Minthogy pedig bolti ára 6 korona lesz, ujjalag tisztelettel felhívom az érdeklődőket, hogy arra előfizetni sziveskedjenek. Az előfizetést 4 koronával f. é. október hó végéig elfogadom. Már most tudatom azt is, hogy a kik az előfizetés előre be nem küldik, azoknak a munkát utánvétellel küldöm meg. Pozsony, 1905. okt. 1. Raffay Sándor theol. akad. tanár.

Tartalomjegyzék: Krisztus. Csapó Ödön. — Az 1848: XX. t.-c. végrehajtása és a magyar protestáns egyház. Dr. Vajna Géza. — Tárca: Egyháztörténeti adalekok. Földváry László. — Tanügy: Népiskolai új tantervünk. Zeke Dániel. — Közéletünk: A nagybányai ev. ref. egyh. őszi közgyűlése. Papp József. — Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett. T. — Külföld: A Maria-kultusz. Nánassy Lajos. — Gyászrovat: Halász Imre. Bottyán Pál. — Különfele.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A beregszászi ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy *segédlelkész-hitoktatói* állásra.

Javadalmazása: természetbeni lakás (butorozott szoba, egyelőre a másik s. lelkészszel együtt) és 1200, ezerkétszáz k., melyből 1000 k.-át az egyház pénztára fizeti, havonkénti részletekben előre, 200 k.-át pedig félévi részletekben az állami polgári leányiskola gondnoksága.

Kötelesség: Heti 17—20 órában hittanítás az egyháztanács által meghatározandó iskolákban és osztályokban. A lelkészi teendőkben segédkezés.

Kellőleg felszerelt pályázatok f. é. okt. 27-ig az ev. ref. egyháztanácshoz címezve, alólirotthoz küldendők. Az állás azonnal eljoglalandó.

Kallós Tivadar
ev. ref. lelkész.

Pályázat

kántor-tanítói és egy kisebb fi-tanítói állásra.

A konyári ev. ref. egyháztanács 1905. okt. 8-án tartott gyűlése jegyzőkönyvéből. 35. szám.

Az egyháztanács az iskolaszék által elébe terjesztett javaslat figyelembevételével a megüresedett két tanítói állomáshbetöltésére vonatkozólag a következő határozatot hozta:

1. Mindkét tanítói állomás a f. 1005—6. isk. évre ideiglenes tanítóval töltetik be.

2. A nagy fitanító javadalmazása 1906. szept. 1-ig lakás és udvar használatán kívül kilencszáz (900) k. az egyház pénztárából havi részletekben fizetve, továbbá a temetésekért járó stóla.

3. A kis fi-tanító javadalmazása 1906. szept. 1-ig lakás és kert használatán kívül hétszáz (700) k. az egyház pénztárából havi részletekben fizetve.

4. A nagy fi-tanító kötelessége a három felső osztály növendékeinek a tiszántuli egyh. ker. által kiadott tanterv szerinti tanítása, kántori teendők, temetési szolgálat végzése, lelkész helyettesítése canonicus órákon, vagy akadályoztatása esetében máskor is.

5. A kis fi-tanító kötelessége a három alsó osztály növendékeinek a tiszántuli egyh. ker. által kiadott tanterv szerinti tanítása, szükség esetén kántor helyettesítése.

6. Egyh. tanács ezen határozatáról az egyházi törvények ide vonatkozó rendelete szerint nagyf. esperes ur értesítendő.

E határozatok mielőbbi végrehajtásával lelkész és gondnok megbízatnak. A pályázatok a lelkészi hivatalhoz intézendők.

Albert László
egyh. jegyző.

Nagy Lajos
ev. ref. lelkész.

Pünkösti János
egyház-gondnok.

Öntött vaskályhák,

fa, szén és coaks-fűtésre,

Francia asztalkonyhák,

Takarék-tűzhelyek,

Diszes kályhatálcák,

Ezüst-kályhafénymáz

Sesztina Lajosnál

Debreczen, Piacz-utca 23.

☛ Vaskályha árjegyzék rendelkezésre áll. ☛

ALAPITTATOTT :
1845-BEN.

ALAPITTATOTT :
1845-BEN.

A nagyliszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe !

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

=== **tavaszi idényre** ===

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dúsan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők :

|| férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny ||
(havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg stb.

Mérték szerint külön osztály. ♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡ Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmébe ! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete

DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben